

УДК 346.7

**Мамаєв Ілля Олександрович**

*молодший науковий співробітник*

*НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України;*

*аспірант кафедри права Європейського Союзу*

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

**Mamaiev Illia**

*Research Assistant of the*

*Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the*

*Innovative Development of NALS of Ukraine;*

*Postgraduate Student of the Department of European Union Law of the*

*Yaroslav Mudryi National Law University*

ORCID: 0000-0001-7683-0180

DOI: 10.25313/2520-2308-2024-8-10184

## ЕВОЛЮЦІЯ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС НА ШЛЯХУ ПОБУДОВИ ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ

### EVOLUTION OF EU REGULATORY POLICY TOWARDS BUILDING THE SINGLE DIGITAL MARKET

**Анотація.** Вступ. Єдиний ринок Європейського Союзу (далі – ЄС) є однією з ключових складових європейської інтеграції, що забезпечує вільний рух товарів, послуг, капіталу та людей між державами-членами. З розвитком цифрових технологій виникла потреба в створенні Єдиного цифрового ринку (далі – ЄЦР), що має забезпечити гармонізовані правила, уніфіковані стандарти та справедливую конкуренцію в сфері цифрової економіки. Стратегія Єдиного цифрового ринку, прийнята у 2015 році, визначила цілі щодо створення ЄЦР. Однак, на шляху реалізації цієї мети виникає питання щодо її досягнення, а саме – в якому стані перебуває ЄЦР на даний час.

**Мета.** Метою статті є з'ясування еволюції регуляторної політики ЄС на шляху побудови ЄЦР.

**Матеріали і методи.** У дослідженні використано наукову літературу та нормативні документи ЄС для виявлення існуючих тенденцій у регуляторній політиці ЄС щодо побудови ЄЦР. Застосовані загальні та спеціальні юридичні методи, зокрема – системно-функціональний метод для трактування цих тенденцій в контексті розуміння ЄС як складної наднаціональної юридичної системи та інші.

**Результати.** Виконання Стратегії Єдиного цифрового ринку призвело до реалізації ідей його побудови, однак поступово саме бачення ЄЦР трансформується, що потребує зміни парадигми підходів до цілепокладання, а саме – до розуміння засад його функціонування. Виклики та проблеми, що виникли у зв'язку з реалізацією мети побудови і подальшого функціонування ЄЦР, об'єктивували необхідність подальшої дискусії щодо правового механізму її (мети) реалізації, про що може свідчити нова комплексна стратегічна програма «Europe's Digital Decade» на 2020–2030 роки. В статті наголошується на наявності наступних тенденцій в еволюції регуляторної політики ЄС на шляху побудови ЄЦР: 1) Відхід від ринково-ліберальних засад з поступовим переходом до інтервенціоністського підходу; 2) Еволюція застосування Регламентів замість Директив; 3) Прийняття специфічних для ЄЦР правил на додаток до загальних правил Єдиного ринку; 4) Політизація регулювання конкуренції; 5) Набуття Комісією економічних повноважень.

**Перспективи.** Подальші наукові розробки можуть бути спрямовані на зміну підходів до засад правового регулювання функціонування ЄЦР у зв'язку з запровадженням нових Регламентів, та наукових підходів щодо розуміння ієрархічної узгодженості правових норм, що регулюють функціонування ЄЦР з правовими нормами Єдиного ринку.

**Ключові слова:** внутрішній ринок, правове регулювання ЄЦР, цифрова економіка, Європейська Комісія, політика конкуренції, європейська інтеграція.

**Summary.** Introduction. The Single Market of the European Union (EU) is one of the key components of European integration, ensuring the free movement of goods, services, capital, and people among the member states. With the development of digital technologies, the need has arisen to create the Digital Single Market (DSM), which aims to establish harmonized rules, unified standards, and fair competition in the digital economy. The Digital Single Market Strategy, adopted in 2015, set

the goals for the creation of the DSM. However, the question of its current state and the extent to which this goal has been achieved remains open.

*Objective.* The objective of this article is to analyze the evolution of the EU's regulatory policy in the process of building the DSM.

*Materials and Methods.* The research employs scientific literature and EU normative documents to identify existing trends in the EU's regulatory policy regarding the establishment of the DSM. Both general and specialized legal methods are applied, including the systemic-functional method for interpreting these trends in the context of understanding the EU as a complex supranational legal system, among others.

*Results.* The implementation of the Digital Single Market Strategy has led to the gradual realization of its construction, but the vision of the DSM itself is evolving, necessitating a paradigm shift in the approach to goal-setting and the understanding of its functioning principles. The challenges and issues that have arisen in connection with the creation and ongoing operation of the DSM have highlighted the need for further discussion on the legal mechanisms for achieving this goal, as evidenced by the new comprehensive strategic program «Europe's Digital Decade» for 2020–2030. The article emphasizes the following trends in the evolution of the EU's regulatory policy in the process of building the DSM: 1) A shift away from market-liberal principles towards a more interventionist approach; 2) The evolution of the use of Regulations instead of Directives; 3) The adoption of DSM-specific rules in addition to the general Single Market rules; 4) The politicization of competition regulation; 5) The European Commission gaining economic powers.

*Prospects.* Future research may focus on changing approaches to the legal regulation of the DSM in light of the introduction of new Regulations, and on the academic approaches to understanding the hierarchical coherence of the legal norms governing the DSM with those of the Single Market.

**Key words:** internal market, DSM legal regulation, digital economy, European Commission, competition policy, European integration.

**Постановка проблеми.** Єдиний ринок ЄС є фундаментальною складовою європейської інтеграції, що функціонує завдяки забезпеченню чотирьох свобод: вільному руху товарів, послуг, капіталу та людей між державами-членами. Таким чином, основне значення єдиного ринку полягає в його здатності усувати бар'єри, які заважають ефективному функціонуванню внутрішньоекономічних відносин шляхом забезпечення гармонізованих правил, уніфікованих стандартів та справедливої конкуренції. У свою чергу, це створює сприятливі умови для економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та соціального прогресу на основі визнаних європейських цінностей.

Стрімкий розвиток технологій та специфіка цифрової економіки зумовили необхідність впровадження особливих підходів до регулювання та розвитку цифрового ринку як особливої складової Єдиного ринку. У зв'язку з цим у 2013 році Європейським парламентом була прийнята Резолюція «Про завершення створення єдиного цифрового ринку» [1], а у 2015-му Комісія ухвалила Стратегію Єдиного цифрового ринку (далі — Стратегія) [2], якою було передбачено перелік конкретних дій для завершення утворення єдиного цифрового простору. Серед основних цілей, визначених даним актом, були: забезпечення кращого доступу до цифрових товарів та послуг, створення умов для розвитку цифрових мереж та відповідної інфраструктури, а також максимальне збільшення потенціалу зростання європейської цифрової економіки.

Незважаючи на те, що з моменту прийняття Стратегії пройшло майже десять років, а її дія вже завершилася, дискусивним досі залишається питання, чи дійсно ЄС вдалося досягти утворення ЄЦР [3]. В цьому контексті варто зазначити, що саме існування циф-

рового ринку ЄС є фактом об'єктивної дійсності, який не залежить від прийняття стратегій чи регуляторних актів. Електронна комерція, соціальні мережі, онлайн-банкінг, хмарні сервіси та інші цифрові послуги вже надійно укорінилися в повсякденному житті та у будь-якому разі долають національні кордони. Разом з тим питання про утворення та функціонування ЄЦР наразі є актуальним, так само як і наукова дискусія щодо засад його функціонування, у зв'язку із чим у роботі акцентовано увагу та досліджено еволюцію у регуляторній політиці ЄС на шляху побудови ЄЦР.

#### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Актуальні зміни функціонування ЄЦР були предметом дослідження, переважно, правників іноземних держав. Так, Себастьян Гайдебрехт [4] звернув увагу на посилення ролі Європейської Комісії у регулюванні ЄЦР та розширенні її повноважень як вертикально, так й горизонтально. Штеффен Гурка та Ів Штайнебах [5] зосередилися на загальних питаннях вибору Європейською Комісією певного інструменту правового регулювання. У свою чергу, Саліх І. Бора та Лукас Шрамм [6] досліджували питання щодо актуальних змін у підходах до конкуренції, відзначивши поступову політизацію цієї сфери. Ірині Джіні [7] приділила увагу юридичним аспектам регулювання конкуренції на ЄЦР, вказавши на невідповідність наявних критеріїв визначення ринкової влади до умов цифрового ринку. Аннабель Гавер та Карла Боніна [8] також звернули увагу на недоліки використання класичних антимонопольних правил та необхідність зміни підходів до визначення ринкових меж у контексті цифрових платформ. Туулія Карьялайнен [9] дійшла висновку про наявність зв'язку між законодавством про конкуренцію та законодавством про захист даних, звернув увагу на розпливчатість цілей

такого правового регулювання та державного втручання в цифрові ринки. В той же час в праці Адріана Кюнцлера [10] було розглянуто питання конвергенції законодавства про захист даних та законодавства про конкуренцію, за результатами чого зроблено висновок про «невблаганну різноманітність» законодавчих цілей та потребу розглядати їх не як взаємовиключні, а як взаємодоповнюючі. Окремі проблеми побудови ЄЦР були предметом дослідження Анни Гомес та Хосе Г. Діаса [3], які, серед іншого, відзначили наявність цифрового розриву між державами-членами ЄС та еволюцію цього поняття з 1990-х років. Іншу проблему ЄЦР, пов'язану з питанням правового регулювання конкуренції, окреслили Йорг Хоффман, Ліза Херрманн та Лукас Кестлер [11], дослідивши потенційну суперечність між Digital Market Act та національним законодавством держав-членів, наявність якої може призвести до ненавмисного привілеювання «гейткіперів» у порівнянні з менш впливовими компаніями. Разом з тим актуальним питанням для дослідження все ще залишається комплексне виявлення тенденцій, пов'язаних з еволюцією регуляторної політики ЄС на шляху побудови ЄЦР.

**Метою статті** є з'ясування еволюції регуляторної політики ЄС на шляху побудови ЄЦР.

**Матеріали та методи.** У дослідженні використано наукову літературу та нормативні документи ЄС для виявлення існуючих тенденцій у регуляторній політиці ЄС щодо побудови ЄЦР. Застосовані загальні та спеціальні юридичні методи, зокрема — системно-функціональний метод для трактування цих тенденцій в контексті розуміння ЄС як складної наднаціональної юридичної системи та інші.

**Виклад основного матеріалу.** При дослідженні питання, наскільки ЄС вдалося реалізувати ідею побудови та функціонування ЄЦР, та як змінилася його політика в межах цього процесу, автор зосередив свою увагу на наступному:

По-перше, слід визнати значні досягнення в реалізації Стратегії, серед яких є покращення захисту персональних даних шляхом прийняття Загального регламенту про захист даних (далі — GDPR), скасування роумінгових зборів між країнами-членами, заборона необґрунтованого геоблокування, модифікація авторського права до реалій цифрового світу тощо [12]. Однак побудова ЄЦР не завершується із закінченням дії відповідної Стратегії. Так, з 2020-го по 2030-й роки для реалізації запланована стратегічна програма «Europe's Digital Decade» [13], яка фактично продовжує зусилля по розбудові ЄЦР та усуненню існуючих прогалин.

По-друге, потреба у вдосконаленні правового регулювання у зв'язку з появою нових бізнес-моделей та форм поведінки у цифровому світі залишається актуальною. Через це процес «побудови» (або ж «перебудови») ЄЦР навряд чи можна буде повністю зупинити в певний момент часу. Втім цілком реально забезпечити такий стан правового регулювання,

що дозволить подолати все ще існуючі прогалини (наприклад, в сфері штучного інтелекту чи доступу до неперсональних даних) та дозволить стверджувати про досить умовне «завершення побудови» ЄЦР. Задля мінімізації подальшої потреби у змінах законодавства та підвищенні його потенційної сталості регуляторна політика ЄС перейшла до принципу «технологічної нейтральності». Замість розробки детальних технічних стандартів та правил, які фактично описують конкретну технологію, принцип технологічної нейтральності надає перевагу опису функцій, які виконує дана технологія, та загальних вимог, яким вона при цьому має відповідати.

По-третє, дослідники цієї проблематики звертають увагу на зміну самого бачення, як повинен функціонувати ЄЦР, та яку роль у процесі його функціонування займає ЄС як наднаціональне утворення. Так, Себастьян Гайдебрехт обґрунтовує тезу про перехід від ринково-ліберальних засад регулювання цифрової економіки до інтервенціоністського підходу шляхом збільшення наднаціональних повноважень органів ЄС та активізації публічного втручання. Серед іншого, він звертає увагу на те, що з прийняттям Digital Services Act (далі — DSA) Комісія, яка раніше займалася виключно юридичним регулюванням, фактично набула повноважень економічного регулювання при нагляді за «дуже великими онлайн-платформами» [4]. На додаток до цього Digital Market Act (далі — DMA) наділив Комісію повноваженнями призначати статус «гейткіпера» компаніям, які можуть перешкоджати доступу на ринок.

Відповідні зміни, на нашу думку, дозволяють стверджувати, що у представників бізнесу залишається все менше можливостей для впливу на формування ринку у зв'язку з необхідністю пристосовувати свої бізнес-моделі, послуги та товари до зростаючого масиву правил. При цьому такі акти як GDPR, DSA та DMA фактично мають екстратериторіальний характер, оскільки впливають на поведінку всіх представників бізнесу, які не бажають втратити європейський ринок та мають дотримуватися відповідних стандартів та правил.

Даний факт примітно перекликається з тезою Саліх І. Бора та Лукас Шрамм, які стверджують, що традиційно деполітизоване регулювання конкуренції на сьогодні вже не є таким. Серед іншого, вони відзначають, що Франція та Німеччина, як одні з найвпливовіших політичних суб'єктів ЄС, все частіше заявляють про «неспроможність» та «провал» ринку, і, як наслідок, необхідність посилення політичного втручання для підвищення конкурентоспроможності європейської промисловості на глобальному рівні [6]. Вірогідно, що триваюча геополітична напруга лише зміцнить тенденції до більшої публічної інтервенції в сферу конкуренції, що буде проявлятися й у відповідній регуляторній політиці.

Окремою особливістю розвитку правового регулювання ЄЦР є те, що специфічні для нього правила,

зазвичай, приймаються на додаток до вже існуючих загальних правил Єдиного ринку. Так, юридичні експерти [14] та дослідники, такі як Себастьян Гайдебрехт [4] чи Ірині Джіні [7] одночасно наголошують, що зміни в регулюванні цієї сфери (особливо в питаннях конкуренції) відбуваються скоріше шляхом додавання нових правил та нових повноважень вже існуючих інституційних структур, аніж шляхом скасування чи повної трансформації вже діючих правил чи інституцій. Так, наприклад, прийняття Регламенту P2B (Regulation No. 2019/1150) чи DMA фактично встановлює нові правила для конкуренції, однак вводяться паралельно вже існуючим загальним правилам, що регулюють конкуренцію на Єдиному ринку ЄС. В цьому контексті важливим є недопущення виникнення колізій та надмірної зарегульованості економічної діяльності.

Щодо більшої передачі регулювання на наднаціональний рівень можна помітити певну тенденцію у переході від впровадження правового регулювання шляхом прийняття Директив (які вимагають імплементації у національні законодавства) до Регламентів (які діють безпосередньо). Так, одні з найважливіших актів, на яких будується цифрова економіка ЄС, базуються саме на цьому правовому інструменті. Електронна ідентифікація та довірчі послуги наразі регулюються Regulation No. 910/2014, що скасувала Directive No. 1999/93/EC. Сфера захисту персональних даних перейшла від Directive No. 95/46/EC до GDPR, а правила справедливого доступу до даних набули врегулювання у Data Act (Regulation No. 2023/2854). Сфера цифрових послуг нещодавно отримала комплексне регулювання у DSA, а сфера цифрових ринків — DMA. Зміцнення європейської напівпровідникової екосистеми набуло розвитку у Chips Act (Regulation No. 2023/1781). Зміцнення кібербезпеки передбачається Cybersecurity Act (Regulation No. 2019/881). Окрім того, тривають дискусії про прийняття ePrivacy Regulation [15], що мала б замінити ePrivacy Directive.

З цього приводу Штеффен Гурка та Ів Штайнебах відзначають, що Комісія, насправді, «часто доволі свавільно обґрунтовує свій вибір правового інструменту», а саме питання такого вибору є більш політичним, аніж правовим. Окрім того, аналітична праця зазначених дослідників продемонструвала, що як тільки Комісія висловлює думку про необхідність гармонізованого врегулювання проблеми у всьому ЄС, майбутнім Комісіям стає надзвичайно важко стверджувати, що державам-членам слід повернути більше свободи дій у цьому питанні [5]. Таким чином, можна зробити припущення, що Комісія буде продовжувати підхід до регулювання цифрового ринку на наднаціональному рівні, залишаючи менше питань, які держави можуть врегулювати дискреційно.

Разом із тим по багатьом напрямкам побудови ЄЦР Комісія й досі вимушена покладатися на автономні зусилля держав-членів. Так, нещодавній звіт

про виконання «Europe's Digital Decade» було прийнято з закликом до активізації дій окремих держав у подоланні перешкод в сферах цифрових навичок, високоякісного підключення, впровадження штучного інтелекту та аналітики даних, виробництва напівпровідників тощо. Зазначається, що за поточного сценарію «колективні зусилля держав-членів не досягнуть рівня амбіцій ЄС» [16]. Дана оцінка, на нашу думку, лише підкреслює, що амбітні плани ЄС потребують ще більшої кількості узгоджених дій, що може свідчити про передумови для посилення наднаціонального правового регулювання.

**Висновки і перспективи подальших досліджень.** Таким чином, виконання Стратегії Єдиного цифрового ринку призвело до реалізації ідеї його побудови, однак поступово саме бачення ЄЦР трансформується, що потребує зміни парадигми підходів до цілепокладання, а саме — до розуміння засад його функціонування. Виклики та проблеми, що виникли у зв'язку з реалізацією мети побудови і подальшого функціонування ЄЦР, об'єктивували необхідність подальшої дискусії щодо правового механізму її (мети) реалізації, про що може свідчити нова комплексна стратегічна програма «Europe's Digital Decade» на 2020–2030 роки.

В статті наголошується на наявності наступних тенденцій в еволюції регуляторної політики ЄС на шляху побудови ЄЦР:

- 1) ліберально-ринкове бачення Єдиного цифрового ринку частково поступається більшій інтервенції ЄС в регулювання економічних питань, що зменшує вплив суб'єктів бізнесу на формування ринку;
- 2) все частіше Комісія звертається до застосування Регламентів, а не Директив, що зменшує дискреційні можливості держав-членів та розширює наднаціональне регулювання;
- 3) специфічні для Єдиного цифрового ринку правила, зазвичай, приймаються на додаток до вже існуючих загальних правил Єдиного ринку, що дозволяє вирішити актуальні проблеми, але потенційно може призвести до надмірної зарегульованості ринку;
- 4) питання юридичного регулювання конкуренції стає більш політизованим, що може лише підсилюватися триваючою геополітичною напругою та фактичним екстратериторіальним характером багатьох актів ЄЦР;
- 5) Комісія, яка за свою сутність є політико-юридичним органом, частково набуває економічних повноважень, що проявляється, зокрема, в визначенні та контролі за «гейткіперами» ринку.

Подальші наукові розробки можуть бути спрямовані на зміну підходів до засад правового регулювання функціонування ЄЦР у зв'язку з запровадженням нових Регламентів, та наукових підходів щодо розуміння ієрархічної узгодженості правових норм, що регулюють функціонування ЄЦР з правовими нормами Єдиного ринку.

### Література

1. European Parliament resolution of 4 July 2013 on completing the digital single market (2013/2655(RSP)). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C\\_.2016.075.01.0120.01.ENG&toc=OJ:C:2016:075:TOC](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2016.075.01.0120.01.ENG&toc=OJ:C:2016:075:TOC) (дата звернення: 13.08.2024).
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions a Digital Single Market Strategy for Europe. COM/2015/0192 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52015DC0192> (дата звернення: 13.08.2024).
3. Gomes A., Dias J. G. Is there a Common Digital Market in the European Union? Implications for the European Digitalization Strategy. *JCMS*. 2023. Vol. 61, No. 3. P. 797–814. doi: <https://doi.org/10.1111/jcms.13426>.
4. Heidebrecht S. From Market Liberalism to Public Intervention: Digital Sovereignty and Changing European Union Digital Single Market Governance. *JCMS*. 2024. Vol. 62, No. 1. P. 205–223. doi: <https://doi.org/10.1111/jcms.13488>.
5. Hurka S., Steinebach Y. Legal Instrument Choice in the European Union. *JCMS*. 2021. Vol. 59, No. 2. P. 278–296. doi: <https://doi.org/10.1111/jcms.13068>.
6. Bora S. I., Schramm L. Intergovernmentalism in a supranational field: France, Germany, and EU competition policy reform. *West European Politics*. 2024. doi: <https://doi.org/10.1080/01402382.2024.2355812>.
7. Gjini I. Digital Markets in EU Competition law. *Balkan Journal of Interdisciplinary Research*. 2023. Vol. 9, No. 2. P. 13–22. doi: <https://doi.org/10.2478/bjir-2023-0002>.
8. Gawer A., Bonina C. Digital platforms and development: Risks to competition and their regulatory implications in developing countries. *Information and Organization*. 2024. No. 34. Art. 100525. doi: <https://doi.org/10.1016/j.infoandorg.2024.100525>.
9. Karjalainen T. The battle of power: Enforcing data protection law against companies holding data power. *Computer law & security review*. 2022. No. 47. Art. 105742. doi: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2022.105742>.
10. Kuenzler A. What competition law can do for data privacy (and vice versa). *Computer law & security review*. 2022. No. 47. Art. 105757. doi: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2022.105757>.
11. Hoffmann J., Herrmann L., Kestler L. Gatekeeper's potential privilege — the need to limit DMA centralization. *Journal of Antitrust Enforcement*. 2024. No. 12. P. 126–147. doi: <https://doi.org/10.1093/jaenfo/jnad040>.
12. Roadmap for completing the Digital Single Market. *European Commission: official website*. 18 March 2019. URL: [https://commission.europa.eu/document/download/e466df2e-2bbe-4d84-95a4-94f3e8505960\\_en?filename=dsm\\_roadmap\\_20190318\\_17.pdf](https://commission.europa.eu/document/download/e466df2e-2bbe-4d84-95a4-94f3e8505960_en?filename=dsm_roadmap_20190318_17.pdf) (дата звернення: 13.08.2024).
13. Europe's Digital Decade: digital targets for 2030. *European Commission: official website*. URL: [https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030\\_en](https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en) (дата звернення: 13.08.2024).
14. Digital Markets Act — Overview. *Herbert Smith Freehills LLP*. 13 March 2024. URL: <https://www.herbertsmith-freehills.com/notes/crt/2024-03/digital-markets-act-overview> (дата звернення: 13.08.2024).
15. Proposal for an ePrivacy Regulation. *European Commission: official website*. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/eprivacy-regulation> (дата звернення: 13.08.2024).
16. Second report on the State of the Digital Decade calls for strengthened collective action to propel the EU's digital transformation. *European Commission: official website*. Press release. 2 July 2024. URL: [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip\\_24\\_3602](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_3602) (дата звернення: 13.08.2024).

### References

1. European Parliament resolution of 4 July 2013 on completing the digital single market (2013/2655(RSP)). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C\\_.2016.075.01.0120.01.ENG&toc=OJ:C:2016:075:TOC](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2016.075.01.0120.01.ENG&toc=OJ:C:2016:075:TOC).
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions A Digital Single Market Strategy for Europe. COM/2015/0192 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52015DC0192>.
3. Gomes, A. & Dias, J. G. (2023). Is there a Common Digital Market in the European Union? Implications for the European Digitalization Strategy. *JCMS*. Vol. 61, No. 3. pp. 797–814. doi: <https://doi.org/10.1111/jcms.13426>.
4. Heidebrecht, S. (2024). From Market Liberalism to Public Intervention: Digital Sovereignty and Changing European Union Digital Single Market Governance. *JCMS*. Vol. 62, No. 1. pp. 205–223. doi: <https://doi.org/10.1111/jcms.13488>.
5. Hurka, S., & Steinebach, Y. (2021). Legal Instrument Choice in the European Union. *JCMS*. Vol. 59, No. 2. pp. 278–296. doi: <https://doi.org/10.1111/jcms.13068>.
6. Bora, S. I., & Schramm, L. (2024). Intergovernmentalism in a supranational field: France, Germany, and EU competition policy reform. *West European Politics*. doi: <https://doi.org/10.1080/01402382.2024.2355812>.
7. Gjini, I. (2023). Digital Markets in EU Competition law. *Balkan Journal of Interdisciplinary Research*. Vol. 9, No. 2. pp. 13–22. doi: <https://doi.org/10.2478/bjir-2023-0002>.
8. Gawer, A. & Bonina, C. (2024). Digital platforms and development: Risks to competition and their regulatory implications in developing countries. *Information and Organization*. No. 34. Art. 100525. doi: <https://doi.org/10.1016/j.infoandorg.2024.100525>.

9. Karjalainen, T. (2022). The battle of power: Enforcing data protection law against companies holding data power. *Computer law & security review*. No. 47. Art. 105742. doi: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2022.105742>.
10. Kuenzler, A. (2022). What competition law can do for data privacy (and vice versa). *Computer law & security review*. No. 47. Art. 105757. doi: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2022.105757>.
11. Hoffmann, J. & Herrmann, L. & Kestler, L. (2024). Gatekeeper's potential privilege — the need to limit DMA centralization. *Journal of Antitrust Enforcement*. No. 12. pp. 126–147. doi: <https://doi.org/10.1093/jaenfo/jnad040>.
12. Roadmap for completing the Digital Single Market. (2019). *European Commission: official website*. URL: [https://commission.europa.eu/document/download/e466df2e-2bbe-4d84-95a4-94f3e8505960\\_en?filename=dsm\\_roadmap\\_20190318\\_17.pdf](https://commission.europa.eu/document/download/e466df2e-2bbe-4d84-95a4-94f3e8505960_en?filename=dsm_roadmap_20190318_17.pdf)
13. Europe's Digital Decade: digital targets for 2030. *European Commission: official website*. URL: [https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030\\_en](https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en).
14. Digital Markets Act — Overview. (2024). *Herbert Smith Freehills LLP*. URL: <https://www.herbertsmithfreehills.com/notes/crt/2024-03/digital-markets-act-overview>.
15. Proposal for an ePrivacy Regulation. *European Commission: official website*. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/eprivacy-regulation>.
16. Second report on the State of the Digital Decade calls for strengthened collective action to propel the EU's digital transformation. (2024). *European Commission: official website*. Press release. URL: [https://ec.europa.eu/commission/press-corner/detail/en/ip\\_24\\_3602](https://ec.europa.eu/commission/press-corner/detail/en/ip_24_3602).